

van de avantgarde de canon verstoten en anderzijds hebben globalisering en migratie de superioriteit van de westerse cultuur in vraag gesteld. De autonome kunst is weliswaar in haar opdracht geslaagd, maar is ook het slachtoffer van haar succes geworden: ze is intussen geïnstitutionaliseerd en een stijl naast andere stijlen geworden. Dat heeft als gevolg dat de westerse canon noch de autonome kunst de geschikte criteria kan aanreiken om de nieuwe, andere kunst te beoordelen. Om tot nieuwe criteria te komen introduceren de auteurs twee cruciale vragen: met welk potentieel publiek wil of kan het kunstwerk communiceren en wat is de missie van de beoordelaar (met de beoordelaar worden in de eerste plaats fondsen, instellingen en subsidiënten bedoeld)? De eerste vraag brengt de context waarbinnen het kunstwerk iets wil betekenen ter sprake. De dialoog met het publiek was reeds een van de belangrijkste kenmerken van Wendy Steiners heteronome kunst van de 21ste eeuw. Van belang is dat er wordt uitgegaan van het kunstwerk en niet van de kunstenaar, om de etnische val te vermijden. Nekuee en Top komen dan tot een driedeling van de kunst, waarbinnen de verhouding tot de gemeenschap een centrale rol speelt. Vooreerst is er de 'autonome' kunst: dit is de kunst die gemaakt wordt vanuit een individueel perspectief en zich onttrekt aan de codes van bestaande tradities of genres; autonome kunst streeft een eigen universele taal na die niet aan plaats of tijd gebonden is. In de 'heteronome' kunst worden twee richtingen onderscheiden. Enerzijds de 'gemeenschapskunst': dit is kunst die zich expliciet richt op een welbepaalde gemeenschap. Anderzijds de 'hybride' kunst: 'de kunst die de groep en de monocultuur overstijgt, de kunst van de ontwortelden die met culturen gaan jongleren'.¹⁸ In die drie kunstvormen – autonome kunst, gemeenschapskunst, hybride kunst – worden zowel traditie als vernieuwing onderscheiden. Er vormen zich zo zes basisvormen van kunst: traditionele of vernieuwende autonome kunst; traditionele of vernieuwende gemeenschapskunst; traditionele of vernieuwende hybride kunst. Die zes basisvormen worden nu gecombineerd met de drie kwaliteitscriteria: vakmanschap, oorspronkelijkheid en zeggingskracht – die in de verschillende vormen op verschillende manieren doorwegen. Daarnaast is het van belang dat organisaties of beoordelingscommissies een heldere missie formuleren: 'Omdat ze verschillende missies hebben behoren culturele instellingen te verschillen in hun positie

**DE MULTICULTURELE
SAMENLEVING IS COMPLEX
EN VERTAKT ZICH VOORTDUREND
IN NIEUWE GEDRAGSVORMEN
EN CULTURELE EN ARTISTIEKE
UITINGEN. DE KUNST DIE ZICH
DAARBINNEN ONTWIKKELT
DOET DAT OOK.**

ten opzichte van maatschappelijke ontwikkelingen en ten aanzien van de definitie van en visie op de multiculturele samenleving.¹⁹ Het is duidelijk dat de geformuleerde missie cruciaal is voor het gebruik van het beschreven schema en de daarin vastgelegde prioriteiten.

Of het hier gepresenteerde schema werkelijk een beter kwaliteitsoordeel zal opleveren, blijft een open vraag. Veel, zoniet alles, hangt af van de intelligentie en artistieke gevoeligheid van de leden van de organisatie of de commissie. Het schema is wel een denk-

oefening die een uitweg kan bieden uit de vastgeroeste categorieën waarmee de kunstuitingen uit dit multiculturele tijdsgewricht gewoonlijk worden benaderd: onwetendheid, exotisme, etnicisme, politieke correctheid, socio-culturele relevantie enzovoort. De multiculturele samenleving is complex en vertakt zich voortdurend in nieuwe gedragsvormen en culturele en artistieke uitingen. De kunst die zich daarbinnen ontwikkelt doet dat ook. Nieuwe kennis moet opgedaan worden. Nezha Haffou spreekt daarom terecht van 'interactieve netwerken van verantwoordelijkheid'²⁰ die politieke, socio-culturele, artistieke en academische actoren en sectoren met elkaar in contact moeten brengen. Alleen wanneer alle betrokken actoren hun particuliere verantwoordelijkheden op zich nemen, kunnen vaak onzichtbare en subtiele machtsstructuren en uitsluitingsmechanismen doorbroken worden ten voordele van een veel opener, daarom niet makkelijker, maar wel eerlijker en rijker gesprek over artistieke diversiteit.

'Een volk is net zo gezond en zelfverzekerd als de verhalen die het zichzelf vertelt', zegt de Nigeriaanse schrijver Ben Okri ergens. Er zijn vele ongezonde verhalen die in de multiculturele samenleving circuleren: verhalen die uitsluiting, onverdraagzaamheid, radicalisme en racisme rechtvaardigen. Het komt erop aan andere verhalen te vertellen. Kunstwerken zijn bij uitstek die andere verhalen, maar ze moeten wel de kans krijgen om verteld en gehoord te worden. ☺

- 1 Wouter Hillaert, *Weg met het allochtonentheater!?*, in: *rekto:verso*, jg 0, nr 1, september 2003, pp.57-65. Zie ook de reacties hierop van Erwin Jans, Dominique Willaert en Union Suspecte in *rekto:verso*, jg 0, nr 2, november 2003
- 2 Patrice Pavis, *The Intercultural Performance Reader*, Routledge, 1996
- 3 id., pp. 5-8
- 4 id., pp. 8-10
- 5 cfr. Toon Brouwers, Lieke van Duin, Rob Erenstein en Jaak van Schoor (ed.), *Dramatisch Akkoord 14*, A.W. Bruna&Zoon, Utrecht/Aartselaar 1981. Het nummer is een eerste poging om een overzicht te geven van het 'immigrantentheater' zoals zich dat in de jaren zestig en zeventig in Vlaanderen en Nederland ontwikkelde.
- 6 cfr. Erwin Jans, *De houding van lokaal theater*, in: Gie Goris (ed.), *Glokale Kunst in Vlaanderen*, Noord-Zuid Cahier, jrg. 23, extra nummer, september 1998, pp. 97-103
- 7 o.c., in: id., p.99
- 8 Oscar van der Pluijm, *Wereldmuziek bestaat niet*, in: Hans Beerekamp e.a., *De kunst van het kiezen*, Rotterdamse Kunststichting, Phinex Foundation, Boekmanstichting, 2003, p.39
- 9 Nezha Haffou, *Geen multiculturaliteit, maar multicultureelheid*, in: *Eutopia. Podium voor politiek, cultuur en kunst*, nr 5, oktober 2003, pp. 76 & 79
- 10 id., p.82
- 11 Willemijn Lamp, *Go! Johnny, Go!*, in: *De Theatermaker*, jrg. 7, nr 1, febr. 2003, p.18
- 12 Jowi Schmitz, *It ain't where you're from, it's where you're at*, in: *De Theatermaker*, jrg. 7, nr 9/10, dec./jan. 2003/2004, p.14
- 13 id., p.13
- 14 Willemijn Lamp, p.18
- 15 o.c., in: Hans Beerekamp, e.a., p.93
- 16 o.c., in: id., p.110
- 17 Shervin Nekuee en Bart Top, *Kwaliteit en diversiteit in de kunst*, in: id., pp.92-129
- 18 id., p.113
- 19 id., p.119
- 20 Nezha Haffou, p.83